

Rad Tjaše Markežič i Irene Stramljič Breznik ističe se preciznošću, temeljitošću i nesvakidašnjom znanstvenom akribijom. Iscrpan popis literature pokazuje informiranost autorica i duboko poznavanje problema. Riječ je o djelu koje je neizbježna polaznišna točka za sva daljnja istraživanja te teme, ne samo u slovenistici već u slavistici općenito.

Barbara Štebih Golub

*Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje,
Zagreb, bstebih@ihjj.hr*

**Marko JESENŠEK (ur.), 2021:
*Deroči vrelac Antona Krempla.***

Maribor: Univerzitetna založba.
(Mednarodna knjižna zbirka Zora,
141). 206 strani.

Julija 2021 je pri Univerzitetni založbi Univerze v Mariboru izšla monografija o enem najplodovitejših in najodmevenijših vzhodnoslovenskih piscev prve polovice 19. stoletja Antonu Kremplu. Publikacija je rezultat slovenističnih raziskav, ki so nastale ob 230-letnici rojstva Antona Krempla in 140-letnici smrti njegovega rojaka Jakoba Radoslava Razlaga. Oboje je bilo obeleženo tudi z znanstvenim simpozijem, ki je septembra 2020 potekal pri Mali Nedelji. Metafora v naslovu monografije izhaja iz zapisa Antona Martina Slomška o Kremplovih zaslugah, objavljenem v *Drobtinica*h za leto 1862, v katerem Kremplovo silno ljubezen do domovine in naroda primerja z deročim vrelcem, ki v sušnem obdobju izdatno pripomore k rodovitnosti pokrajine.

Monografija, katere urednik je Marko Jesenšek, je izšla kot 141. publikacija v Mednarodni knjižni zbirki Zora.

Naslovnico krasi slika Orači Riharda Jakopiča iz leta 1924, na zavihkih platnic pa najdemo Slomškov citat in dva Kremplova odlomka o pomenu slovenščine iz zgodovinskega dela *Dogodivšine štajerske zemle* (1845). Uvodoma je natisnjena Kremplova slika iz župnišča pri Mali Nedelji, kjer je služboval; pod sliko je napis: »ANTON KREMPPL, bivši župnik pri Sv. Lovrenci v Slov. Goricah, roj. 29. januarja 1790, † pri Malinedli 21. dec. 1844«. Sledijo trije uvodni nagovori s simpozija in deset prispevkov, ki imajo nemške sinopsise ter povzetke, kar je v času prevladujoče angleščine prijetno presenečenje. Monografija se zaključuje z urednikovim povzetkom v slovenščini in angleščini ter kronološkim pregledom vseh publikacij iz zbirke Zora.

MARKO JESENŠEK v svojem prispevku izpostavlja vpliv Antona Krempla na oblikovanje slovenskega knjižnega jezika. Poudarja, da je bil Krempl eden redkih vzhodnoštajerskih piscev svojega časa, ki ni sledil Dajnkovi ideji razvoja štajerske različice knjižnega jezika, temveč se je zavzemal za enoten slovenski knjižni jezik in t. i. češko-ilirski črkopis. Jesenšek ugotavlja, da je Krempl ob Murku in Slomšku za uveljavitev te pisave naredil največ, s tem pa je bil storjen tudi pomemben korak k združitvi jezikovnih različic v enoten knjižni jezik. Avtor navaja, da je na Kremplov jezikovni nazor vplivalo več ljudi, in sicer Ivan Narat, gimnazijski učitelj verouka, Janez Nepomuk Primic, profesor slovenščine na graški univerzi, po zaključenem izobraževanju pa tudi ilirec Mihael Jaklin in slovaški jezikoslovec ter panslavist Ján Kollár. Izpostavljeno je tudi Kremplovo prizadevanje za slovenski učni jezik in slovenske šole.

NINA DITMAJER obravnava Antona Krempla in etnične identitete na

Štajerskem v 19. stoletju. Avtorica Krempla umešča v drugo generacijo štajerskih preporoditeljev, v t. i. Primičev graški krog. V prispevku je natančneje predstavljeno Kremplovo šolanje, Jaklinov vpliv na njegovo jezikovno oblikovanje in njegova udeležnost v črkopisni vojni. Nadalje je raziskana Kremplova naklonjenost panslavizmu ter njegov vpliv na mlajšo generacijo. Avtorica izpostavlja, da je Krempl v času ustanavljanja slovanskih čitalnic Stanku Vrazu pisal, da je pripravljen podpreti mlade rodoljube, ki jih je navdahnil Kollárjev panslavizem. Navaža tudi, da je mlade mariborske dijake Kremplova smrt prizadela, saj so v njem videli vzor. To dokazuje tudi elegija, ki jo je ob Kremplovi smrti napisal dijak Mihael Golob in je ostala v rokopisu: *Zalovanje po Krempl'ni Slovenskemi dogodivšinopišci*.

NATALIJA ULČNIK se osredinja na Kremplovo delo *Dogodivšine štajerske zemle* iz leta 1845 in preverja način ubeseditve zgodovinske tematike. Ugotavlja, da je za tedanje najboljše zgodovinsko besedilo v slovenščini značilna dramatična napetost, dinamičnost in živost, k čemur pripomore avtorjev slogovno bogat in ekspresiven način izražanja. Navedeno se odraža v izbiri leksike, ki intenzivira pomen, z rabo slogovnih prvin, npr. primer, antitez, metonimij, prisotna je tudi raba frazemov. Krempl v besedilu jasno izraža tudi svoje mnenje o dogajanju in dogodke ter osebe pozitivno oz. negativno vrednoti. Analiza potrjuje, da so se strokovna besedila v slovenščini razvijala pod vplivom t. i. umetnostnega stila, za katerega je značilna subjektivnost sporočanja, zato lahko Kremplovo ekspresivno izražanje dojemamo kot sestavni element razvoja strokovnih besedil v slovenščini.

MAŠA ROLIH prav tako analizira *Dogodivšine štajerske zemle*. Izhaja iz teorije intenzitete jezika in razmišlja o slovenski identiteti v izbranem Kremplovem delu. Preverja, ali besedna in diskurzna izrazna sredstva izražajo stereotipizacijo slovenstva ter s katerimi izrazi so pomeni, povezani s stereotipizacijo, okrepljeni. V besedilu odkriva besedoslovna in pomenoslovna izrazna sredstva, npr. označevalce intenzitete, kot so besedni krepilci, pomensko okrepljene besede, pomenski presežniki in pomenski prenosilci. Avtorica ugotavlja, da je slovenska identiteta pri Kremplu, za katerega je znana naklonjenost do materinščine in težnja po oblikovanju slovenske narodne zavesti, najbolj povezana prav z jezikom. Slovenščina je namreč v besedilu večkrat omenjena kot urejen, uglašen in razvit jezik, izpostavljen pa je tudi pomen slovenščine za Slovence vse od začetka oblikovanja naroda.

BLANKA BOŠNJAK se osredotoča na krščanske hagiografske pripovedi Antona Krempla, izdane leta 1833 pod naslovom *Branje od tih v kmetičke kalendarje postavljenih ino nekerih drugih svetnikov*. Avtorica izhaja iz teoretičnih opredelitev krščanske hagiografije kot žanra. Poudarja, da je njen osnovni namen odrešenijski, da so v zgradbi opazne pripovedne težnje in da so vključeni elementi fikcije ter domišljjskega. Sprva so bile hagiografije del ljudskega ustnega slovstva, zato so prepletene z legendami in ljudskimi pripovednimi elementi. Nudijo nam tudi dragocene informacije o vsakdanjem življenju in dogodkih v preteklosti. Kremplovih svetniških pripovedi je dvesto sedeminpetdeset. Ugotovljeno je, da jih lahko umestimo med t. i. hagiografske kratke zgodbe. V njih so podani le najpomembnejši poudarki, na koncu pa se največkrat nahaja nauk.

Raziskave kažejo, da gre najverjetneje za skrčeno priredbo hagiografskih pripovedi nemškega duhovnika in filozofa Simona Buchfelnerja.

VLASTA STAVBAR predstavlja Kremplovo rokopisno zapuščino v Univerzitetni knjižnici Maribor in jo povezuje z biografskimi podatki. Ohranjenih je šest samostojnih rokopisnih enot, od tega pet v bohoričici (*Pesem pri Vigilijah za rajnega Verbnjaka Arneja, Predge za Slovence, Evangelji, Predge za sv. Advent ino sv. post, Listi ino evangelji*), ena pa v gajici (*Historie ali Dogodivšine*). Kremplovi rokopisi so bili predstavljeni tudi na številnih razstavah, med drugim leta 2012 na razstavi *Iz zakladnice UKM*, ki je potekala v okviru dogodkov Evropske prestolnice kulture. Avtorica je preverila tudi Kremplovo prisotnost v drugih osebnih zapuščinah, pri čemer lahko izpostavimo na primer zapuščino Janka Šlebingerja z Aškerčevo pesmijo iz leta 1895, posvečeno Antonu Kremplu. Prispevek bogati natančen popis gradiva, ki je na voljo za nadaljnje raziskave, dodano pa je tudi slikovno gradivo.

Pregled gradiva Univerzitetne knjižnice Maribor se nadaljuje v prispevku GABRIJELE KOLBIČ. Avtorica v okviru bogatega drobnega tiska izpostavlja štajerske razglednice s posebnim pogledom na življenje in delovanje Antona Krempla. Slikovno gradivo omogoča vpogled v njegovo življenjsko pot od rodnih Radgonskih goric (Polički Vrh pri Gornji Radgoni) do krajev šolanja (ljudsko šolo je obiskoval v Gornji Radgoni, gimnazijo v Mariboru in Gradcu, študij bogoslovja prav tako v Gradcu) in službovanja (Svetinje pri Ljutomeru, Ormož, Ptuj, Sv. Lovrenc v Slovenskih goricah ter Mala Nedelja). Na zadnjih dveh predstavljenih razglednicah najdemo tudi Kremplov nagrobni spomenik.

Najstarejša predstavljena razglednica je s konca 19. stoletja (datacija okrog leta 1898, na njej je predstavljen Maribor), najmlajša pa sega v šestdeseta leta 20. stoletja (ok. 1962, Bučkovci, Mala Nedelja).

MIHAELA KOLETNIK analizira narečno podobo malonedeljskega govora, ki ga umeščamo v prleško narečje, širše pa k panonski narečni skupini. Mala Nedelja (kraj, v katerem je med letoma 1836 in 1844 deloval Anton Krempl, obenem pa je tam potekala tudi malonedeljska béseada) ima monoftongični samoglasniški sistem. Govor razlikuje dolgo in kratko naglašene samoglasnike, vendar se kvantitetna razlika med njimi počasi izgublja. Soglasniški sistem se od knjižnega razlikuje le v manjši meri, opazna pa je razlika v distribuciji soglasnikov. Na oblikoslovni ravni se ohranjajo izvirne slovanske končnice, prav tako so ohranjeni tudi vsi trije spoli in vsa tri števila. Na ravni leksike najdemo številne panonizme, obenem pa so za govor značilni tudi germanizmi; besed, prevzetih iz romanskih jezikov, madžarščine in hrvaščine, je manj.

FRANC ČUŠ podrobneje predstavlja Kremplovega rojaka Božidarja Raiča in béseado pri Mali Nedelji, ki je bila posvečena prav Kremplu. Raič je bil duhovnik, jezikoslovec, politik in publicist ter eden vodilnih narodnih buditeljev na Štajerskem v drugi polovici 19. stoletja. Izstopal je po svoji angažiranosti, govorniških sposobnostih in organizatorskih spretnostih. Na prvem slovenskem taboru v Ljutomeru je zagovarjal združitev Slovencev. Bil je med ustanovitelji čitalnic in organizatorji narodnih, kulturnih ter političnih prireditev, kot so bile béseade in tabori. Med letoma 1853 in 1860 je bil profesor humanističnih predmetov na mariborski gimnaziji. Leta 1884 je postal državni in deželni

poslanec za ptujski okoliš. Raič je s svojim delovanjem bistveno pripomogel k narodnemu oblikovanju, kljub temu pa mu v izobraževalnem sistemu ni odmerjena ustrežna pozornost.

ANTON BOŽIČ je v zadnjem prispevku popisal delovanje in zanimive podrobnosti iz življenja svojega prapradedka Antona Božiča, ki je bil krščanec Antona Krempla in ga lahko prepoznamo tudi kot Kremplovega naslednika pri prebuditeljskem delu v malonedeljski in širši okolici. Avtor izpostavi, da je za ohranitev rokopisa Kremplovih *Dogodivščin* zaslužen prav Božič. Ta je leta 1857 rokopis odkupil od A. Bezjaka, kar je razvidno tudi iz vpisa na prvi strani. Božič je bil dolgoletni župan v Radoslavih in ustanovitelj ter prvi predsednik bralnega društva, ustanovljenega pri Mali Nedelji. Znanih je tudi več njegovih dopisov, objavljenih v *Kmetijskih in rokodelskih novicah* ter v *Slovenskem gospodarju*, ki razkrivajo njegovo narodnobuditeljsko vlogo, prizadevanja za uveljavitev slovenščine v šolah in uradih ter njegov trud za razvoj šolstva in ekonomsko-družbeni napredek podeželja.

Monografija *Deroči vrelec Antona Krempla* z različnih vidikov osvetljuje enega vidnejših Slovencev 19. stoletja, ga natančneje umešča v zgodovinski in sočasni družbeno-kulturni kontekst, izpostavlja nove podrobnosti iz njegovega življenja, predstavlja njegovo vsestransko delovanje ter na inovativen način analizira njegova besedila. Ob prebiranju prispevkov se še dodatno utrdi zavedanje, koliko prizadevanj je bilo v preteklosti potrebnih za to, da se lahko danes učimo v slovenskem jeziku in slovenščino uporabljamo pri javnem komuniciranju. Zavemo se, da pot do vsestranske razvitega knjižnega jezika, ki nas danes povezuje, ni bila lahka. Prav

je, da se na zasluge svojih pred(hod)nikov spomnimo tudi z organizacijo strokovnih dogodkov in izdajanjem strokovnih ter znanstvenih publikacij in tako počastimo njihovo delo, ki je imelo daljnosežne pozitivne učinke.

Natalija Ulčnik

*Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
natalija.ulcnik@um.si*

Matjaž KLEMENČIČ, Milan MRĐENOVIČ, Tadej ŠERUGA, 2020: *Politična participacija slovenskih etničnih skupnosti v ZDA – študija primerov Clevelanda, Ohio, in Elyja, Minnesota.* Maribor: Univerzitetna založba Univerze. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 140). 486 str.

Znanstvena monografija obravnava politično participacijo slovenskih etničnih skupnosti v ZDA v Clevelandu, Ohio, in Elyju, Minnesota. Avtorji so prikazali genezo volitev in izvolitev kandidatov ameriških Slovencev in njihovih potomcev v Clevelandu in Elyju ter njihove aktivnosti kot izvoljenih političnih predstavnikov, zlasti županov in članov predstavniškega doma ter senata ameriškega kongresa od začetka 20. stoletja do danes. Potomci slovenskih priseljencev tudi danes zasedajo pomembne položaje na nivoju mest, posameznih zveznih držav ter na vsedržavnem nivoju ZDA.

Avtorji so knjigo razdelili v štiri dele: Uvod, Politična participacija slovenske skupnosti v Elyju, Minnesota, Politična participacija slovenske skupnosti v Clevelandu, Ohio, ter Seznam virov in literature. V drugem in tretjem delu so v